

паний промінням"... Рано гуцули йшли до церкви і, не знаючи, що його випустили, таку вели розмову: „Та екже мені не темити? Або ек то була зробила си тота Україна, то егомось ек втели на Різдво казанечко про Україну, то мой! Тоді хотіло си й мені взети кріса та йти на Львів на ворога. Молоді газди, то аж топірцями стукали до підлоги — така їх охота взела до войни”...

У двох інших новелях, а саме „Святий Вечір галичан в Одесі 1920 р.” та „Логіка Марса” є також дуже тепла згадка про гуцулів.

Пряшівчанка Ірина НЕВИЦЬКА (дружина священика, що переслідуваний чехами мусів утікати до ЗДА, бо очолювана ним Рада в Ст. Любовні голосувала за злу-

кою з Україною), написала драму „Верховинці”, в якій гарно змалювала боротьбу Довбушевої ватаги з австрійськими „смоляками”. Довбуша представила, як борця за кращу долю не тільки гуцулів, але й цілого українського народу.

Багато інших письменників писало та ще пише про Гуцульщину, але дуже обмежений час на доповідь і відсутність під руками потрібної літератури не дають мені можливости згадати про них бодай коротко.

Знаменитим рецитатором українських творів про Гуцульщину був незрівняний мистець цієї ділянки д-р Юліян Генік - Березовський, який досконало володів також гуцульським говором.

Проф. Д-р Микола Андрусяк

Унія з Римом і коронація Данила

700-літній ювілей коронації галицького короля Данила Романовича в Дорогичині в грудні 1253 р. викликав низку спроб з'ясувати цю подію. Найбільше присвятив своєї праці коронації Данила редактор „Записок Чина

св. Василя Великого” в Римі о. Атанасій Г. Великий ЧСВВ, що видав збірку папських грамот до зв'язків України з Римом у 1075-1700 рр. (1), частинно безпосередньо із збірок ватиканських архівів, частинно користуючись уже

матеріями, які були вже раніш оповіщені в інших видавництвах також за ватиканськими збірками. У цьому другому випадку о. Великий подає часом за своїми попередниками хибні наголовки грамот, як от в наголовку грамоти папи Григорія IX з 18 липня 1231 р. пише: „до якогось короля Руси, як здається: чи Юрія II Володимирського (Суздальського), чи радше Данила Галицького” (ст. 19), коли вже титуляція папою Інокентієм IV Олександра Невського тільки „суздальським князем” (ст. 42) повинна виключати те, щоб його попередник називав Юрія II Суздальсько-володимирського „королем Руси”. У своїй доповіді про „наших королів” („Свобода”, Джерзі Ситі, з 7, 8 і 14 жовтня 1953 р. чч. 209, 210 і 214, та „Гомін України”, Торонто, 24 жовтня 1953, ч. 43 (282), я вважаю за цього „короля Руси” тогочасного великого київського князя Володимира IV Рюриковича. Покликаючись на „Історію” Яна Длугоша (2) та Е. Е. Голубінського (3), советський історик галицько-волинської держави в XIII ст. В. Т. Пашуто (4) пише, що київський князь Володимир Рюрикович прогнав около 1233 р. папських агентів з Києва,

де вони пробували в манастирі Пресв. Богородиці в Копиревському кінці. Сталося це у зв'язку з дорученням Папи Григорія IX. монашому чинові Предикатів у Польщі зорганізувати римо - католицьку епархію в Україні; папські грамоти в цій справі з 1232-34 рр. о. Великий (ст. 20-23, чч. 6-10) тільки зазначає, що невідомо йому, чи „переслідування” цього чина в Києві спричинив князь, чи православне духовенство і нарід. Знову ж Пашуто робить далі помилку, коли вважає ігумена цього чина в Києві Ульриха за „ольдермана латинських купців”, яких, проживаючих — за його словами — ще в Києві, поручив папа в опіку сандомирській капітулі. В дійсності сандомирська капітула могла опікуватися ченцями згаданого чина після їхнього прогнання з Києва.

У збірці о. Великого додаємо пропуск у тому, що він не навів цитованого Миколою Чубатим в його праці „Західня Україна і Рим в XIII ст. у змаганнях до церковної унії” (5) папських грамот до „Івана, світлого короля Руси”. При грамотах папи Інокентія IV, виданих у Люні 3 травня 1246 р. до „короля Руси” і зі згадкою про „короля Руси” (ст. 28-34, чч.

12-18) уважає о. Великий цим „королем Русі” Данила, згідно з вище згаданою працею Чубатого. У статтях „Данило і його останні змагання” (6) і „Наші королі” я, спираючись на тому, що згідно з дослідями Степана Томашівського, київського митрополита Петра Акеровича вислав на собор до Ліону не Данило, тільки тогочасний великий київський князь Михайло Всеволодович, прийняв, що цим „королем Русі” був саме згаданий Михайло. Цю поправку прийняв частинно опісля і сам Чубатий у статті „700-ліття коронації Данила та українське громадянство” („Америка”, Філадельфія, 13-15 квітня 1954, чч. 69-71), але з його статті виходить ще плутанина в тому, що — на його думку — після розмов Данила і Василька з папським легатом П'єтро де Карпіні „зносини ці, на жаль, перервалися, бо орда, що формально вважала себе зверхником Галицько-волинської держави, загрозила новим наїздом, що скоро й сталося. Данило не з власної охоти, але приневолений грозою із-за залізної заслони перервав розмови з Заходом, щоб не стягувати на себе та на свою державу нового нещастя та нову руїну.”

Та цьому твердженню Чубатого противорічить у першу чергу союз Данила з угорським королем Белею IV у тому часі. А щодо зв'язків з папою, то перша його грамота, в якій він брав під опіку Всемогучого Бога і св. Апостолів Петра і Павла „коля Русі” Данила і його брата „коля Володимирії” Василька, є датована в Ліоні 27 серпня 1247 р. Її слід уважати вислідом розмов П'єтро де Карпіні з нашими князями; чому так пізно? — Бо в тих часах не було навіть добрих битих шляхів для подорожжі, отже, коли була проволока у зв'язках наших князів з папою, то не задля страху перед татарами, бо чейже вони ще в своїх столицях татарських підслухів не мали. Водночас папа забороняв хрестоносцям нападати на Галицько-волинську державу, а руським єпископам і священникам дозволив у всьому зберігати свій обряд, що не суперечить католицькій вірі. (Ст. 35-7, чч. 20-22).

Ні о. Великий, що оповістив папські грамоти з 27 серпня 1247 р. (ст. 35-7, чч. 20-22) в своїх статтях про „Проблему коронації Данила” (Вісті Європейського Відділу НТШ, Сарсель, квітень 1954, ч. 6., ст. 52-3; „Наша Мета”, Торонто, 8-29 тра

вня 1954 р., чч. 19-22), ні Чубатий й інші сьогочасні звеличники коронації Данила (Вісті Е. В. НТШ, я. в., ст. 54-8: о. Мелетій М. Войнар: корона Данила в правно-політичній структурі Візантії; о. Є. Камінський: Корона Данила в правно - політичній структурі Заходу; о. Іван Хома: Східньо-європейська політика папи Інокентія IV; о. М. Стасів: Корона Данила і татари) не звернули уваги, що цю дату слід уважати за дату приступлення Данила, Василька і церкви в їх державі до унії з Римом. Обоє їх уважав папа за суверенних володарів - королів та, як і до того часу на Заході великих Київських князів уважали за суверенних володарів-королів. При тому мушу справити як безосновне повторювання о. Великим гіпотези Чубатого, Петра Ісаєва й о. Іриней Назарко про коронацію Володимира Великого папськими послами в 1000 р. В дійсності о. Назарко в своїй монографії „Святий Володимир Великий, Володар і Христитель України (960-1015)” (Записки ЧСВВ Серія II, Секція I, т. IV, Рим 1954, ст. 148-50) наводить думки Ісаєва і Чубатого, мов би то Володимира коронували папські послы, але сам радше схиляється до мо-

єї думки, що „коронацію Володимира перевів якийсь митрополит, тим більше, що коронація була злучена з церковним благословенням і обрядом і її майже завжди довершували церковні достойники”. Аргумент Ісаєва щодо здогадної ним коронації Володимира папськими послами, опрокинув я вже в своїй доповіді „Наші королі” (Бюлетень — Матеріяли IV-ої Наукової Конференції Наук. Т-ва ім. Шевченка — Торонто, ч. 1(4). Грудень 1953, ст. 61.). Іриней Назарко ЧСВВ перед своїм виїздом до Риму давав до моєї оцінки свою працю про Володимира Великого. Я зазначив йому, що є методологічною помилкою протиставитися історичним джерелам гіпотезою про коронацію Володимира Великого папськими послами. Моєї ради о. Назарко не прийняв, але оцінка о. Великим цієї необоснованої гіпотези як „досить доброї синтези” викликає в історика ерудита й інтуїста тільки іронічну усмішку. Католицька ревнивість не повинна спонукувати авторів фальшувати історію. Як не дивитись на Візантію, то така первісна християнська культура на Україні виросла під візантійським впливом, і якщо б Володимир Великий

був більше за Римом, був би звідтам, а не з Візантії прийняв християнську віру. Правда, тоді не було церковного роздору і він удержував зв'язки з Римом, але ув'язненням римо - католицького єпископа Райнберна він доказав, що він був проти поширення латинського обряду.

Таке саме становище і займав Данило.

Коронація Данила не була піднесенням його достоїнства як володаря; його папа уважав від смерти Михайла Всеволодовича за короля Русі, тільки Опізон, якому не вдалося зорганізувати на Заході хрестоносного походу проти татарів, папською короною передав благословення для його боротьби з невірними. Мовчазність у грамотах Інокентія IV про корону насуває здогад, що папа, який прийняв руських єпископів як вірних під свій покров, міг сумніватися, чи Данило, коронований на початку свого княження своїм єпископом, схоче прийняти римську корону, бо це ж було б до певної міри запереченням первісної, теж християнської коронації „короля Русі”. От же цю місію виконав Опізон — за оповіданням Галицько-волинського рукопису, — по могли йому в переконуванні Данила польські князі Боле-

слав і Земовит, що обіцяли йому помагати проти татарів.

Опізон не зорганізував Заходу проти татарів, тільки якусь поміч післав Данилові литовський князь Мендовг і польські мазовецькі князі; проте Данило упорався в наступних роках на східньому пограниччі своєї держави з віроломними болохівськими князями та їхнім протектором татарським баскаком Куремсою. Відгомін його перемог над татарами відбився на Заході серед римо-католицьких єпископів, що старалися поширити свою юрисдикцію на державу Данила і ширити тут римо-католицький обряд. Цьому, протиставився Данило і тоді любуський єпископ обвинуватив Данила перед папою, що він не додержує свого договору з Римом. Інокентій IV, що ставився із зрозумінням до східнього обряду, помер ще 7 грудня 1254 р. Його наслідник Олександр IV повірив люблинському єпископові і своєю грамотою 13 лютого 1257 р. витикав Данилові, що він не виконав того, чого від нього сподівався Рим; папа грозив йому церковними карами і хрестоносним походом католиків проти нього. Водночас оломунецькому і вратиславському єпис-

копам поручив папа зорганізувати хрестоносний похід проти Данила, якщо він даді протиставлятиметься римо-католицькій місії в своїй державі; те саме поручив папа 5 квітня 1257 р. чеському францішканинові Бартоломееві і в цьому ж році дозволив хрестоносцям воювати проти Руси. Тим то розрив між Данилом і Римом не постав з причини невдачі протитатарського хрестоносного походу Заходу, як це приймають оо. І. Хома і М. Стасів, тільки з приводу претенсій сусідніх римо-католицьких єпископів до поширення свого обряду в Галицько-волинській державі, чому протиставився Данило. Міркування ж Чубатого, що папи могли б були врятувати самостійність Галицько-волинської держави, не відповідають історичній дійсності, бо рішало тут не вимер-

тя династії, тільки обезсилення нашої держави в несподіваній Заходом боротьбі проти татарів, перед якими заслонювали наші предки Захід.

1) *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia* (1075-1953), Vol. I. 1075-1700. Collegit introductione et adnotationibus auxit p. Athanasius G. Welykuj OSBM. „Analecta OSBM”. Series II, Sectio III, Romae 1953, 80 XX + 686 pag.

2) J. Dlugosii *Historiae Polonicae* t. II, lib. VI-VII, ed. A. Przewdziecki, Cracoviae 1873, с. 240.

3) Е. Е. Голубинский: *История русской церкви*, т. I, 2, Москва 1880, с. 808, прим. 3.

4) В. Т. Пашуто: *Очерки по истории Галицко-Волинской Руси*, Изд. Академии Наук СССР, 1950, с. 251.

5) *Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові*, т.т. СХХШ, СХХІV, 1917.

6) *Наш Львів*, Нью Йорк 1953, ст. 31-2.

—o—

Проф. Степан Килимник

Українські святовечірні звичаї

Серед слов'янських народів Європи український народ зберіг найбільше стародавніх звичаїв. Ці звичаї дуже цікаві тим, що вони пройшли крізь морок тисячо-

літь, збереглися й на сьогодні, звичайно, з деякими змінами й наверстуванням, і увійшли в традиції українського народу.

До найбільш цікавих зви-